

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32850/2414-4207.2019-10.12>

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ СПІВВІДНОШЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ТА КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Бездольний Максим Юрійович,
кандидат юридичних наук,
в. о. доцента кафедри
адміністративного права та
адміністративного процесу
(Херсонський факультет
Одеського державного університету
внутрішніх справ, м. Херсон, Україна)

Стаття присвячена порівняльно-правовому аналізу змісту статей Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України.

Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України продовжують уносити корективи до правового механізму в державі. Так, зокрема, набули чинності й діють із 07.01.2018 Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», з 11.09.2018 Наказ МВС України «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника», а з 01.01.2020 набирає чинності новий Законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» тощо.

Законодавець пропонує нам певні зміни щодо таких законів: Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України. Представлено низку нових термінів і зміни в класифікації кримінального правопорушення, що включає в себе злочин і кримінальний проступок.

Зокрема, що стосується Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України, законотворці криміналізували певні статті, подаючи їх у вигляді кримінальних проступків, а також унесли правки до вже чинних норм права.

Розглядаючи адміністративну та кримінальну відповідальність, варто зазначити, що вони певною мірою схожі між собою, адже кожна з них – це відповідальність перед державою. Крім того, для адміністративних правопорушень і злочинів як підстав адміністративної та кримінальної відповідальності характерні такі спільні ознаки, як суспільна небезпека, протиправність, караність і винність. Водночас адміністративна відповідальність відрізняється від кримінальної за своїми нормативними й фактичними підставами. Нормативні підстави адміністративної відповідальності закріплені в нормах Кодексу України про адміністративні правопорушення, а кримінальна відповідальність – у статтях Кримінального кодексу України.

Ключові слова: правовий аналіз, порівняльно-правовий аналіз, нормативний акт, кримінальний проступок.

COMPARISON AND LEGAL ANALYSIS OF ADMINISTRATIVE AND CRIMINAL LIABILITY

Bezdolnyi Maksym Yuriiovich,
Candidate of Law,
acting Assistant Professor of the
Department of Administrative Law
and Administrative Process
(Kherson Faculty of the Odessa State
University of Internal Affairs,
Kherson, Ukraine)

The article is devoted to comparative legal analysis of the content of the articles of the Code of Administrative Offenses and the Criminal Code of Ukraine.

The Verkhovna Rada and the Cabinet of Ministers of Ukraine continue to make adjustments to the legal mechanism in the country. Thus, in particular, the Law of Ukraine "On Prevention and Countering Domestic Violence" came into force and effective from 07.01.2018, from 11.09.2018 the Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine "On approval of the order of the authorized units of the National Police of Ukraine to issue an urgent restraining order against the offender", and starting from January 1, 2020, a new bill "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Simplifying Pre-trial Investigation of Certain Categories of Criminal Offenses" comes into force.

The legislator proposes to us certain changes regarding such laws as: the Code of Ukraine on Administrative Offenses and the Criminal Code of Ukraine. A number of new terms and changes in the classification of criminal offenses were introduced, including crime and criminal misconduct.

In particular, with regard to the Code of Administrative Offenses and the Criminal Code of Ukraine, lawmakers have criminalized certain articles, presenting them in the form of criminal misconduct, as well as amended the existing rules of law.

When considering administrative and criminal responsibility, it should be noted that they are to some extent similar, since each of them is a responsibility to the state. In addition, administrative offenses and crimes, as grounds of administrative and criminal responsibility, are characterized by such common features as social danger, wrongfulness, punishment and guilt. At the same time, administrative liability differs from criminal liability in its normative and factual grounds. Normative grounds of administrative responsibility are enshrined in the rules of the Code of Administrative Offenses, and criminal liability – in the articles of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: legal analysis, comparative legal analysis, normative act, criminal offense.

Яскравим прикладом для проведення порівняльно-правового аналізу є стаття 130 «Керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції» Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), яка після набуття чинності нового Законопроекту перекваліфікується в статтю 286¹ «Керування транспортними засобами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції» Кримінального кодексу (далі – КК) України [1; 3; 6].

Порівняльно-правовий аналіз зазначених статей допоміг виявити відмінність у кваліфікації дій правопорушника. По-перше, криміналізована стаття 286¹ КК Укра-

їни має суворішу санкцію. За порушення цієї норми передбачено штраф від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від сімнадцяти до тридцяти чотирьох тисяч гривень) разом із позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років. У разі повторного притягнення особи до кримінальної відповідальності за цією статтею передбачається штраф у розмірі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із позбавленням права керування транспортними засобами на строк від двох до трьох років) [1; 6].

За новою редакцією статті 130 «Керування суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції» КУпАП, ми можемо спостерігати зміни не тільки в назві зазначеної норми, а й у формулюванні її змісту. Відтепер законодавець будує диспозицію та назначає санкцію лише за керування суднами. Також варто зазначити, що диспозиція статті 286¹ КК України є досить стислою, аніж формулювання статті 130 КУпАП (як у новому, так і у старому форматі) [1; 3].

Не менш важливою проблемою сьогодення є вчинення домашнього насильства. 7 січня 2018 року набув чинності Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який нарешті визначив на законодавчому рівні термін «домашнє насильство» [4].

Прийняття Закону ґрунтується на щирому бажанні влади допомогти особам, які постраждали від домашнього насильства, надати захист жінкам, які охоплені соромом і/або страхом щодо своїх кривдників, але не бажають звертатися за допомогою до правоохоронних органів.

Як зазначив законодавець, «домашнє насильство» – це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) в родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [4].

Так, порівнюючи статтю 173² «Вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або не проходження корекційної програми» і статтю нового зразка 173² «Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування», ми можемо помітити, як змінилася назва представленої норми. Проаналізувавши їх зміст, можемо констатувати, що відтепер працівники Національної поліції переважно надають пріоритет особам, які постраждали, встановлюють більш сувору санкцію для ініціаторів домашнього насильства. За зразком нової норми, учинення домашнього насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до семи діб, у разі ж учинення повторних дій особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб [3; 4].

Наступним нормативним актом, що закріплює права працівників правоохоронних органів, стосовно захисту осіб постраждалих через домашнє насильства є Наказ Мініс-

терства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника», який набув чинності 11.09.2018 [7].

Сьогодні поліцейські в разі загрози життю або здоров'ю потерпілих мають право виносити терміновий заборонний припис кривдникам. Також працівники правоохоронних органів, аби уникнути рецидивів правопорушень, проводять з ініціаторами насилля превентивну роботу. А постраждалі від домашнього насильства в разі необхідності отримують психологічну, медичну та правову допомогу.

Терміновий заборонний припис може містити такі заходи: зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи; заборона на вхід і перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи; заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою [7].

Незважаючи на всі вищезазначені зміни, ця норма може легко перекваліфікуватися в статтю 126¹ «Домашнє насильство» КК України, що передбачає більш суспільно небезпечні наслідки й тягне за собою вже кримінальну відповідальність [6].

Адміністративну та кримінальну відповідальність варто розрізняти за їх фактичними підставами. Так, фактичною підставою адміністративної відповідальності слугує конкретний склад адміністративного проступку – протиправної, винної (умисної або необережної) дії чи бездіяльності, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління та за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. При цьому адміністративна відповідальність за порушення, передбачені адміністративним законодавством, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності (стаття 9 КУпАП) [3; 5]. Підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого кримінальним законодавством України (стаття 2 КК України) [6].

Згідно зі статтею 11 КК України, кримінальна відповідальність настає за злочин – передбачене кримінальним законодавством суспільно небезпечне діяння (дію або бездіяльність), учинене суб'єктом злочину. Основним критерієм розмежування злочину й адміністративного правопорушення є така юридична категорія, як суспільна небезпека. При цьому необхідно враховувати елементи суспільної небезпеки: її ступінь, а також кількісний фактор (повторність, рецидив правопорушення) [6].

Адміністративні проступки відрізняються від злочинів меншим ступенем суспільної небезпеки, відсутністю великої шкоди для суспільства, яку завдають йому правопорушники. Ця різниця проявляється в усіх ознаках протиправних діянь обох видів: об'єкті, об'єктивній стороні, суб'єкті й суб'єктивній стороні.

Також необхідно відмітити відмінність об'єкта посягань злочину та адміністративного проступку. Однією з важливих особливостей адміністративної відповідальності є її тісний зв'язок з організаційно-управлінськими відносинами в суспільстві, які загалом можна розглядати безпосереднім об'єктом посягання адміністративного проступку.

Характеризуючи об'єктивну сторону адміністративних правопорушень і злочинів, варто відзначити, що як у першому, так і в другому випадках цей елемент їх складу включає в себе сукупність ознак, які характеризують зовнішній прояв протиправного діяння (дія чи бездіяльність), його шкідливий результат, причинний зв'язок між діяннями та результатом, місце, час, спосіб, засоби та знаряддя скоєння правопорушення. Загалом зазначені ознаки об'єктивної сторони адміністративного проступку та злочину збігаються, але різняться за характером і ступенем суспільної небезпеки, що

відображено в конкретних складах, визначених у чинному адміністративному та кримінальному законодавстві.

Адміністративна відповідальність від кримінальної відрізняється колом суб'єктів відповідальності. Суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути фізичні та юридичні особи [8, с. 166; 9, с. 110–112]. До кримінальної відповідальності можуть бути притягнуті фізичні особи (громадяни України, іноземці, особи без громадянства), осудні, які вчинили злочин у віці, з якого відповідно до чинного законодавства може наставати кримінальна відповідальність. Крім того, кримінальне законодавство передбачає відповідальність спеціальних суб'єктів, тобто фізичних осудних осіб, які мають спеціальні ознаки, що стосується різних властивостей таких осіб (громадянство, посадове становище, виконання професійних чи спеціальних функцій тощо). Складниками суб'єктивної сторони є вина (у формах умислу чи необережності), мотив і мета, які однаковою мірою характерні як для адміністративного правопорушення, так і для злочину. Крім того, адміністративне правопорушення та злочин можуть характеризувати також обставини, що виключають, пом'якшують або обтяжують відповідальність за скоєне протиправне діяння, з'ясування яких покладається на державні органи, уповноважені розглядати відповідні справи. Отже, адміністративний проступок відрізняється від злочину за сукупністю всіх фактичних ознак протиправного діяння: об'єктом, об'єктивною стороною, суб'єктом і суб'єктивною стороною.

Разом із тим адміністративне та кримінальне покарання мають відмінності, які зумовлюються різницею ступеня суспільної небезпеки, тяжкості адміністративних правопорушень і злочинів. Адміністративне стягнення визначається в законі як міра відповідальності, що застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співіснування, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так й іншими особами (стаття 23 КУпАП) [3].

У нормативному значенні кримінального покарання воно розглядається як кара, тобто захід примусу, що застосовується до особи, визнаної винною в учиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні її прав і свобод (пункт 1 стаття 50 КК України), а як додаткові цілі називається виправлення засудженого, запобігання вчиненню нових злочинів ним та іншими особами [6].

У зв'язку з поділом правопорушень залежно від суспільної небезпеки на злочини й інші правопорушення виникає питання, як адміністративна відповідальність може бути змінена на кримінальну. Правильне розмежування адміністративних правопорушень від злочинів набуває дедалі більшої актуальності, адже від цього залежить вид і форма державного примусу, який буде застосовуватися до особи, яка вчинила протиправні діяння.

Складність такого розмежування полягає в тому, що мова йде про подібні за своїм складом і характером діяння адміністративні правопорушення та злочини, різниця визначається тільки за ступенем суспільної небезпеки. Тому необхідно відповідально ставитися до кваліфікації кожного протиправного діяння з урахування принципів, на яких ґрунтується національне законодавство, а також норми міжнародного права.

Наведемо приклади, за допомогою яких можна підтвердити вищезазначене.

У статті 52 КУпАП закріплено адміністративну відповідальність за псування сільськогосподарських та інших земель, забруднення їх хімічними й радіоактивними речовинами, нафтою та нафтопродуктами, неочищеними стічними водами, виробничими й іншими відходами, а так само невжиття заходів щодо боротьби з бур'янами. Поряд із цим у частині 1 статті 239 КК України говориться про вже кримінальну відповідальність за забруднення або псування земель речовинами, відходами чи іншими матеріа-

лами, шкідливими для життя, здоров'я людей або довкілля, унаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а в частині 2 цієї ж статті – ті самі діяння, що спричинили загибель людей, їх масове захворювання або інші тяжкі наслідки. Можна відзначити, що спільним об'єктом для обох діянь є встановлений порядок раціонального використання, захисту й відтворення земель, а також довкілля загалом. Але в нормах статті 239 КК України з'являється ще обов'язковий додатковий об'єкт – життя, здоров'я особи та інші блага, що вже однозначно підвищує рівень суспільної небезпеки, адже в диспозиції норми вказаної статті наголошується, що вчинюване діяння має бути шкідливим для життя, здоров'я людей або довкілля. Якщо ж реальної загрози заподіяння шкоди цим охоронюваним цінностям не виникло, то діяння кваліфікується тільки за статтею 52 КУпАП [3].

Порівняємо статтю 185 КУпАП «Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця» і статтю 342 КК України «Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, приватному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб». Об'єктом обох протиправних діянь є суспільні відносини у сфері громадського порядку та громадської безпеки, а саме авторитет державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян. Злісна непокора передбачає відмову виконати законне розпорядження або вимогу працівника поліції під час виконання ним службових обов'язків, члена громадського формування з охорони громадського порядку й державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їхньою участю в охороні громадського порядку. Опір – це активна фізична протидія здійсненню відповідними працівниками своїх обов'язків. Опір, на відміну від злісної непокори, може полягати в таких, наприклад, діях, як спроба вирватися під час затримання, перешкоджання законному застосуванню сили тощо. Отже, ми можемо спостерігати, що рівень суспільної небезпеки діяння значно зростає [6].

Також доречним прикладом є співвідношення статті 51 КУпАП «Дрібне викрадення чужого майна» – дрібне викрадення чужого майна шляхом крадіжки, шахрайства, привласнення чи розтрати – і статті 185 КК України «Крадіжка» – таємне викрадення чужого майна. Об'єктом посягання є право власності на майно. Викрадення чужого майна вважається дрібним, якщо вартість такого майна на момент учинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян. Зазначимо, що, згідно зі статтею 7 Закону України «Про Державний бюджет на 2019 рік», із 01.01.2019 прожитковий мінімум для працездатної особи в розрахунку на місяць становить 1921 грн. У зв'язку з цим ми можемо розрахувати податкову соціальну пільгу – 960 грн 50 коп. (50% від прожиткового мінімуму для працездатної особи) [3; 14].

Отже, крадіжка буде вважатися дрібною, якщо вартість викраденого майна на момент учинення діяння не буде перевищувати 192 грн 10 коп. (0,2 від 50% 1921 грн), якщо перевищує 192 грн 10 коп., за таке особу буде притягнуто до кримінальної відповідальності.

Є певні особливості й у статті 173 КУпАП «Дрібне хуліганство» – дрібне хуліганство, тобто нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян – і статті 296 КК України «Хуліганство» – хуліганство, тобто грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом. Об'єктом посягання обох діянь є громадський порядок,

але стаття 296 КК України також передбачає наявність додаткового факультативного об'єкту у вигляді здоров'я особи, авторитету органів державної влади або громадської безпеки. Отже, якщо подібне діяння не супроводжувалося особливою зухвалістю та винятковим цинізмом, то його варто кваліфікувати за статтею 173 КУпАП [3; 6].

Здійснюючи порівняльно-правовий аналіз співвідношення адміністративної та кримінальної відповідальності, ми дійшли такого висновку. Склад кримінальних та адміністративних правопорушень певною мірою схожий між собою за фактичною підставою відповідальності, а саме за наявністю в діях особи ознак адміністративного порушення або злочину, але завжди різняться за ступенем суспільної небезпеки.

Список використаних джерел:

1. Слущка Т. Кримінальні проступки: зміни до законодавства у порівняльній таблиці. *Судебно-юридическая газета*. 2018. URL: <http://sud.ua/ru/news/publication/130045-kriminalni-prostupki-zmini-do-zakonodavstva-u-porivnyalniy-tablitsi> (дата звернення: 25.10.2019).
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон-проект України від 22.11.2018 № 2617-VIII. Набрання чинності відбудеться 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19> (дата звернення: 25.10.2019).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. Дата оновлення: 19.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 25.10.2019).
4. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. Дата оновлення: 07.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 18.10.2019).
5. Кодекс про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради України*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
6. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 288.
7. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.08.2018 № 654. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18> (дата звернення: 25.10.2019).
8. Административное право Украины / за ред. Ю.П. Битяка. Харьков : Право, 2001. 527 с.
9. Коваль Л.В. Административное право Украины. Київ : Основи, 1994. 154 с.
10. Миколенко А.И. Административный процесс и административная ответственность в Украине : учебное пособие. Харьков : Одиссей, 2004. 272 с.
11. Адміністративна відповідальність в Україні : навчальний посібник / за заг. ред. А.Т. Комзюка. Харків : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 1998. 78 с.
12. Битяк Ю.П., Зуй В.В. Административное право Украины (Общая часть) : учебное пособие. Харьков : Одиссей, 1999. 223 с.
13. Битяк Ю.П., Гаращук В.М., Богущкий В.В. Административное право : підручник. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків : Право, 2013. 656 с.
14. Про Державний бюджет на 2019 рік : Закон України від 23.11.2018 № 2629-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19> (дата звернення: 25.10.2019).